

Uklare effekter på selvforsyningsgrad av SVs budsjettforslag om prosenttoll på enkelte landbruksvarer

SV har lagt fram sitt alternative statsbudsjett for 2024. Der foreslår partiet å innføre prosenttoll for storfe og gris, poteter, epler og løk, fryst kyllingfilet og eggeplommepulver.

Hva er prosenttoll?

Prosenttoll betyr at importerte matvarer ilegges en toll som prosent av varens verdi. Produkter med høy pris får høyere toll og omvendt. Tollsatsen varierer med varens pris. Den samme varen kan få ulike tollsats (regnet i kr per kg vare) alt etter hvordan prisen utvikler seg. Alternativet er såkalt kronetoll der tollsatsen er en fast verdi som ikke svinger med varens pris. Kronetoll brukes i dag på de produktene SV nå foreslår prosenttoll på. Det vil føre til sterkere importbeskyttelse fordi tollsatsen for prosenttoll omregnet til kr per kg vil være høyere enn tollsatsen for kronetoll. Den importerte varen ilagt toll blir dyrere.

For de fleste varer som korn, kjøtt og melk er tollsatsen den samme gjennom hele året. Derimot varierer tollsatsene for frukt og grønnsaker med norsk sesong. De er betydelig høyere i norsk sesong enn utenom. Import av epler er tollfritt mellom 1. desember og 30. april. Overgang til prosenttoll vil ikke endre dette.

Importen blir dyrere

Blant ovennevnte varer er det i dag størst import av poteter, epler og løk målt etter importert mengde. Tabell 1 viser hva overgang til prosenttoll kan bety for importprisen på disse varene.

Tabell 1. Beregnet effekt av overgang til prosenttoll for pris og verdi av importert potet, eple og løk

	Potet (hele året)	Eple (sesong)	Løk (hele året)
Veid importpris med kronetoll (kr per kg)	5,14	1,94	0,83
Veid importpris med prosenttoll (kr per kg)	8,46	3,40	1,02
Økning i importpris grunnet prosenttoll (%)	64	75	22
Økt importverdi ved overgang til prosenttoll (mill. kr)	159	70	9

Effekten er beregnet som gjennomsnitt for de siste ti årene (2014-2023) med bakgrunn i ukentlig prisinformasjon fra [Grøntprodusentenes samarbeidsråd](#) og månedlig import fra [SBS utenrikshandelsstatistikk](#). Dersom Norge i denne perioden hadde brukt prosenttoll istedenfor kronetoll, ville importprisen for poteter ligget på 8,46 kr per kg istedenfor 5,14 kr per kg. Det ville betydd en økning med 64 prosent eller 159 mill. kr. For epler hadde prisøkningen vært 75 prosent, men bare i sesongen for norske epler siden import av epler er tollfritt utenom sesongen. Importert løk hadde økt med 22 prosent eller 9 mill. kr. [Norske husholdningers matutgifter](#) lå på ca. 160 mrd. kr i 2020 slik at den samlede prisøkningen av disse tre varene hadde utgjort 0,15 prosent. Om og hvordan denne prisøkningen hadde blitt sendt videre til dagligvarehandelen og forbrukerne er likevel uklart. Derfor er det usikkert hvordan konsumentene hadde respondert, og er det ikke mulig å si noe om overgang til prosenttoll har noen direkte effekt på selvforsyningsgrad.

VOM Policy notat

Ingen direkte effekt på selvforsyningsgrad?

Importerte varer blir dyrere. For at det skal føre til økt selvforsyning, må for det første konsumenten vri sitt forbruk over fra importert vare til norsk vare og for det andre den norske bonden øke matproduksjonen tilsvarende.

Forbrukeren velger, ...

Det er usikkert om forbrukeren vil vri forbruket over fra importert til norsk basert ved en evt. prisøkning på importprodukter. Dette fordi det er mange substitusjonsmuligheter. Hvis importert storfe og gris erstattes med fisk påvirker det ikke selvforsyningsgraden siden den holder fisk utenfor. Dyrere importerte poteter kan like gjerne erstattes med ris eller pasta som med norske poteter. Epler kan erstattes med bananer eller andre tropiske frukter. I disse tilfellene vil det ikke ha effekt på selvforsyningsgraden.

... bonden må følge opp

Gitt at forbrukeren ønsker å velge norsk, må bonden utvide produksjonen. Det er ikke gjort over natten og krever minst ett år (vegetasjonsperiode). Produksjon av storfe og gris kan neppe økes gitt nåværende situasjon med overproduksjon. Ifølge SSBs utenrikshandelsstatistikk stod importert fryst kyllingfilet for 64 tonn i snitt av de siste ti årene (2013-2022). Det tilsvarer en femtedel av årsproduksjonen til ett kyllingbruk (på konsesjonsgrensen) eller 0,06 prosent av nordmenns forbruk av fjørfe. Overgang til prosenttoll for fryst kyllingfilet vil neppe ha en effekt. Produksjon av poteter, epler og løk kan økes. Da vil selvforsyningsgraden gå opp litt, men det vil samtidig bety økte utslipp hvis økningen kommer i tillegg til dagens matproduksjon.

Selvforsyning, folkehelse og klimagassutslipp henger sammen

Generelt vil det å produsere mer norsk plantebasert mat på bekostning av norsk kjøtt være gunstig fra et folkehelse- og klimaperspektiv, men ikke øke selvforsyningsgraden. Sistnevnte vil gå opp hvis vi spiser mer norsk korn uten at det går gjennom dyremagen først. Innføring av prosenttoll på ovennevnte varer bringer oss neppe dit. Fra et kostholds- og klimaperspektiv er det gunstig å gjøre utslippsintensive produkter og produkter vi skal spise mindre av, som storfe og gris, dyrere.

En mer treffsikker politikk for å øke selvforsyningen

Den foreslåtte overgangen til prosenttoll vil i seg selv hverken påvirke selvforsyning, folkehelse eller jordbrukets utslipp av klimagasser. Prosenttoll virker ved at det gir økt handlingsrom for å øke norske priser til bonden. Det er imidlertid som regel en dårlig idé å øke prisen på noe man ønsker at kjøpes mer av. Hvis målet er å øke selvforsyningsgraden, burde SV heller legge til rette for økt forbruk og mer dyrking av matkorn og andre matvekster produsert i Norge. Det kan eksempelvis gjøres ved å vri virkemiddelsystemet fra husdyrhold til plantevekster og redusere prisene slik at norskproduserte matvekster blir billigere i butikken.